

Nr 4.

Ankom till Riksdagens kansli den 17 februari 1914 kl. 3 e. m.

Utlåtande, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Sedan bankoutskottet tagit kännedom om den av riksdagens år 1913 församlade revisorer avgivna berättelsen om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning samt genomläst de protokoll, som blivit förda hos fullmäktige i riksgäldskontoret efter den 16 januari 1913, till och med vilken dag ansvarsfrihet tillerkänts fullmäktige för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, till och med den 15 januari 1914, vilken dag fullmäktiges berättelse avgivits till riksdagen, får utskottet nu meddela yttrande i anledning av berörda, sålunda verkställda granskning.

1:o.

I sin ovannämnda berättelse hava riksdagens revisorer å sid. 42—45 anfört följande:

»Under innevarande år hava fullmäktige i riksgäldskontoret även fattat beslut om uppläggande av ett nytt fonderat statslån, löpande med 4 $\frac{1}{2}$ procent ränta. Det nya lånet, som uppgår till nominellt 100 miljoner francs eller 72 miljoner kronor, är fördelat på 200,000 stycken obligationer, vardera å 500 francs, motsvarande 360 kronor, 19 £ 16 shill. sterling och 404 rmk. Obligationerna äro daterade den 1 oktober 1913 samt utfärdas med svensk, fransk, engelsk och tysk text; de åtföljas av 40 st. halvårsvis förfallande räntekuponger jämte talong.

Genom kontrakt av den 12 sislidne juni hava fullmäktige med ett av Stock-

Bihang till riksdagens protokoll 1914. 8 saml. 4 häft. (Nr 4—5.)

5

*Ang. upp-
tagande av
ett nytt fon-
derat stats-
lån.*

holms enskilda bank och Aktiebolaget Stockholms handelsbank representerat bankkonsortium träffat avtal, enligt vilket konsortiet fast övertagit 34 miljoner francs av ifrågasatt statslån. För övertagandet av återstående 66 miljoner francs har konsortiet förbehållit sig optionsrätt intill utgången av februari månad 1914. Av denna optionsrätt har konsortiet likväl, enligt vad från riksgäldskontoret meddelats revisorerna, ännu vid tiden för statsrevisionens avslutande icke begagnat sig. De i lånekonsortiet deltagande bankinstituten äro följande: Crédit Lyonnais, Banque de Paris & des Pays-Bas, Comptoir National d'Escompte de Paris, Société Générale pour favoriser le développement du Commerce et de l'Industrie en France, Stockholms enskilda bank, Aktiebolaget Stockholms handelsbank samt M. M. Warburg & Co.

Riksgäldskontoret har i ovannämnda kontrakt förbundit sig att intill den 15 februari 1914 icke för annan än regeringen samt riksdagens Revisorer och vederbörande utskott meddela den kurs, till vilken obligationerna enligt kontraktet blivit övertagna. Med anledning härav anse sig revisorerna ej heller böra i denna berättelse lämna någon uppgift i berörda hänseende.

I likhet med samtliga de statslån, som av riksgäldskontoret upptagits från och med år 1904, är även det nya lånet av s. k. statsrättyp och skall sålunda ej återbetalas efter någon viss på förhand bestämd amorteringsplan. Däremot har riksgäldskontoret förbehållit sig rätt att från och med den 1 oktober 1921 helt eller delvis återbetala lånet till pari efter därom minst tre månader förut verkställd uppsägning.

På framställning av fullmäktige har Kungl. Maj:it den 30 juni 1913 meddelat sin nådiga garanti å den rikets gäld, som uppkomme genom försäljning av de obligationer, om vilka i förenämnda kontrakt avhandlas.

Angående de överläggningar mellan fullmäktige, som föregått beslutet om det nya lånets upptagande, innehålla fullmäktiges protokoll en utförlig redogörelse, av vilken revisorerna tagit noggrann kännedom. Av sagda redogörelse framgår, att inom fullmäktige skilda meningar gjorts sig gällande i fråga om de olika utvägar, som erbjöde sig för fyllandet av riksgäldskontorets lånebehov. Vid fullmäktiges sammanträde den 4 juni 1913, då ett av Crédit Lyonnais å förenämnda bankgrupps vägnar avgivet anbud beträffande det ifrågasatta lånet förelåg till avgörande, framhölls nämligen av en minoritet bland fullmäktige, att något omedelbart behov för riksgäldskontoret att anlita den utländska lånemarknaden ej förefunnos. En del av riksgäldskontorets lånebehov kunde nämligen tillgodoses genom upptagandet av ett inländskt lån å 20 å 25 miljoner kronor, vilket skulle kunna erhållas på billigare villkor än dem, som erbjödits av Crédit Lyonnais. Då en dylik åtgärd — framhölls vidare inom nämnda minoritet — ej heller kunde anses utöva något skadligt inflytande på penningställningen inom landet, borde riksgäldskontoret, om ett utländskt lån därjämte bleve nödvändigt, för dess upptagande avvakta en gynnsammare tidpunkt än den dåvarande.

Å andra sidan uttalades inom fullmäktige den mening, att man vid valet mellan ett anlåtande av den utländska eller den inländska lånemarknaden ej allenast borde fästa avseende vid riksgäldskontorets ränteutgift, i vilket fall det inhemska lånet tydligen komme att äga företräde. Vid frågans bedömande finge nämligen ej lämnas ur räkningen den viktiga omständigheten, att staten genom upptagande av lån inom landet intill ett så avsevärt belopp som 20 å 25 miljoner kronor måste med samma belopp minska möjligheten för andra lånesökande, såsom kommuner samt Sveriges allmänna hypoteksbanks och konungarikets Sveriges stadshypotekskassa, att genom upplåning inom landet få sina lånebehov tillgodosedda. Givetvis kunde olika meningar råda, huruvida staten borde göra sin företrädesrätt gällande framför andra lånesökande,

men det vore klart, att staten icke utan tvingande nödvändighet borde i någon avsevärd mån inkräkta på andra lånesökandes möjlighet att inom landet tillgodose sina legitima lånebehov.

I fullmäktiges protokoll finnes i övrigt en fullständig motivering intagen till stöd för de olika ståndpunkter, som, enligt vad ovan angivits, varit inom fullmäktige företrädda. Revisorerna, vilka ägnat detta ärende en ingående granskning, hava därvid funnit, att synnerligen vägande skäl anförts å ömse sidor. I sista hand har fullmäktiges beslut måst fattas med hänsyn till den uppfattning, fullmäktige var för sig hyst beträffande förhållandena på länemarknaden under år 1914; och då denna fråga undandragit sig varje säkert bedömande, är det givet, att fullmäktige haft en synnerligen svår uppgift att lösa, då det gällt att fullgöra riksdagens uppdrag att genom lån anskaffa medel för svenska statens räkning. De villkor, på vilka det nu avslutade statslånet erhållits, äro visserligen mera betungande än vad fallet varit beträffande något av de fonderade lån, som under de senaste trettiofem åren upptagits av riksgäldskontoret; men det bör å andra sidan ihågkommas, att kurserna på statspapper — såväl större som mindre staters — sedan flera år tillbaka varit stadda i sjunkande, och att ställningen på penningemarknaden vid tiden för lånets upptagande varit och fortfarande torde vara ytterst ogynnsam för de lånesökande. I anledning härav vilja revisorerna såsom sin mening uttala att, vare sig fullmäktiges beslut gått i den ena eller den andra riktningen, anledning saknats att däremot framställa anmärkning.

Under granskningen av fullmäktiges protokoll i förevarande ärende hava revisorerna emellertid uppmärksammat att vid de förberedande underhandlingarna rörande lånet icke, såvitt av handlingarna framgår, i likhet med vad som vid upptagandet av föregående statslån ägt rum, något annat vare sig in- eller utländskt lånekonsortium än det, med vilket lånet slutligen avslutades, blivit satt i tillfälle erbjuda sina tjänster; och hava revisorerna ansett sig böra för riksdagen omförmäla detta förhållande.

Såsom ovan är nämnt, har riksgäldskontoret för erhållande av det nya statslånet måst underkasta sig hårdare villkor än förut på en tidrymd av ej mindre än trettiofem år. Revisorerna vilja med avseende härpå särskilt erinra om den effektiva ränta som staten enligt verkställda beräkningar har att betala för de under den senaste tioårsperioden upptagna fonderade lånen. Denna utgör för 1904 och 1906 års lån 3,643 procent, för 1907 års lån 3,77 procent, för 1908 års lån 3,87 procent och för 1911 års lån 4,005 procent. Vad 1913 års lån angår, äro revisorerna av skäl, som ovan angivits, förhindrade att till siffran uppgiva den effektiva ränta, som detta lån kommer att betinga. Men att stegringen är högst betydande, framgår därav, att den i obligationerna förskrivna räntan, som för 1911 års lån är 4 procent under de femton första åren av lånets löpetid och därefter $3\frac{1}{2}$ procent, nu måst förändras till $4\frac{1}{2}$ procent utan någon motsvarande nedsättning efter viss tids förlopp.

Den oavbrutet fortgående, snabba tillväxten av svenska statens fonderade skuld måste redan i och för sig giva anledning till allvarliga betänkligheter. Nämda skuld uppgick vid början av år 1899 till i runt tal 284 miljoner kronor och utgör en omkring 622 miljoner kronor samt har sålunda mer än fördubblats på en tid av ej fullt femton år. Betänkligheterna mot ett fortgående på denna väg framträda ännu starkare, om man tager i betraktande att de villkor, långivarna betingat sig, blivit alltmera tryckande, och att utgifterna för statsskuldens förräntande i följd av övergången till en högre räntefot proportionsvis stiga snabbare än ökningen i själva kapital-skulden.

Såsom en bidragande orsak till att lånevillkoren är för år blivit allt ofördelaktigare förtjänar särskilt framhållas, att riksgäldskontoret under den senaste tiden alltför ofta måst uppträda såsom lånesökande. Under åren 1904—1913 hava nämligen ej mindre än sex nya statslån emitterats, varjämte under samma tid en betydande försäljning av obligationer, tillhörande det år 1887 upplagda 3,6 procent lånet, ägt rum. — I sammanhang härmed torde jämväl böra erinras om de betydande anslagsbelopp, som de senaste riksdagarna anvisat till utgående av lånemedel. Dessa belopp utgjorde för år 1912 43,789,900 kronor, för år 1913 44,805,300 kronor och för år 1914 42,314,000 kronor, eller tillsammans över 130 miljoner kronor på en tid av endast tre år.

Med hänsyn till de erfarenheter, som vunnits särskilt vid upptagande av 1913 års fonderade statslån, hava revisorerna ansett som sin plikt att fästa riksdagens synnerliga uppmärksamhet på vådan av att — åtminstone under nuvarande penningtider — alltför hastigt öka statens lånebehov.»

Utskottet.

Såsom revisorerna omförmåla, hade riksgäldskontoret uti ifrågavarande lånekontrakt förbundit sig att intill den 15 februari 1914 icke för annan än regeringen samt riksdagens revisorer och vederbörande utskott meddela den kurs, till vilken obligationerna enligt kontraktet blivit övertagna. Sedan berörda tid numera tilländagått, anser sig utskottet böra nämna, att jämlikt bestämmelserna i kontraktet obligationerna övertagits till en kurs av 93 $\frac{1}{2}$ %, vilken kurs jämväl skulle vara gällande för den del av lånet, 66 milljoner francs, för vilken optionsrätt medgivits.

Utskottet har vidare ur kontraktet ansett sig böra meddela följande. Kostnaden för de utländska stämplat, varmed de övertagna obligationerna kunde komma att beläggas, ävensom alla övriga med obligationernas emitterande, notering eller dylikt förenade utgifter skulle bestridas av långivarna, dock att, för den händelse den franska stämpeln, vid tiden för kontraktets upprättande 2 %, skulle ökas under tiden för optionen, den därmed ökade kostnaden skulle bestridas av riksgäldskontoret för det belopp, som återstode att övertaga. Då den franska stämpeln numera (från den 1 augusti 1913) utgör 3 %, innebär ifrågavarande bestämmelse i själva verket, att den verkliga kursen för den del av lånet, för vilken option medgivits, blir 92 $\frac{1}{2}$ %.

I avseende å försäljningskursen å de obligationer, som långivarna på grund av den medgivna optionsrätten kunde komma att övertaga, innehåller kontraktet vidare, att, därest nämnda kurs skulle överstiga 98 $\frac{1}{2}$ %, långivarna skulle till riksgäldskontoret redovisa hälften av överskottet utöver 98 $\frac{1}{2}$ %.

Enligt vad utskottet inhämtat, hava långivarna ännu icke begagnat sig av den medgivna optionsrätten.

På sätt revisorerna erinra, finnes i fullmäktiges protokoll en fullständig motivering intagen till stöd för de olika meningar, som gjort sig gällande vid frågans behandling inom fullmäktige. Utskottet har i likhet

med revisorerna ägnat denna fråga en ingående granskning och finner det icke kunna bestridas, såsom också revisorerna framhålla, att fullmäktige haft en synnerligen svår uppgift att lösa, då det denna gång gällt att fullgöra riksdagens uppdrag att genom lån anskaffa medel för statens räkning.

Utskottet har emellertid vid läsningen av fullmäktiges protokoll fäst sig därvid, att vid de förberedande underhandlingarna rörande lånet icke, såsom förut i flera fall skett, något annat vare sig in- eller utländskt lånekonsortium än det, som slutligen övertagit lånet, beretts tillfälle att avgiva anbud. I anledning härav har utskottet ansett sig böra framhålla angelägenheten av att i dylika fall, då sådant utan olägenhet kan ske, tillfälle lämnas flera långgivare att erbjuda sina tjänster.

Det har vidare ådragit sig utskottets uppmärksamhet, att fullmäktige stannat vid ett utländskt lån, varav endast ett belopp av omkring 24¹/₂ millioner kronor övertagits fast, varav lånekonsortiet, och detta vid en tidpunkt, då, enligt vad av handlingarna framgår, möjlighet icke lärers hava saknats att inom landet på väsentligt gynnsammare villkor upptaga ett lån till samma belopp. Olika meningar hava visserligen uttalats därom, huruvida genom ett dylikt lån på den inhemska penningmarknaden tillgodoseendet av andra legitima lånebehov skulle i någon mera avsevärd mån hava försvårats. Utan att i detta avseende göra något bestämt uttalande har utskottet likväl ansett sig böra framhålla önskvärdheten av att vid dylika tillfällen en mera ingående undersökning av hithörande förhållanden sker än den, som här synes hava ägt rum.

Vad slutligen angår de villkor, på vilka det ifrågavarande lånet upptagits, hava revisorerna framhållit, hurusom desamma vore synnerligen betungande. I detta avseende har utskottet funnit det särskilt anmärkningsvärt, att endast en tredjedel av lånet övertagits fast, under det att option meddelats för de återstående två tredjedelarna. Då enligt sakens natur option innebär en ensidig fördel för långgivaren, har utskottet ansett sig böra uttala den mening, att vid underhandlingar om blivande statslån fullmäktige icke måtte medgifva optionsrätt, såvida icke särskilda omständigheter anses böra därtill föranleda.

Utskottet, som vid ärendets granskning icke funnit skäl till andra erinringar än dem, som här ovan uttalats, har ansett sig böra vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmäla.

2:o.

Enligt vad revisorerna i sin förenämnda berättelse (sid. 325) omförmäلت, hava fullmäktige i riksgäldskontoret i en till revisorerna ställd

Ang. förmälad inbetalning å vissa j ärnvägalån.

skrift framhållit, bland annat, att revisionsberättelserna från åtskilliga med statslån understödda järnvägsbolag utvisade, att uppkomna trafiköverskott, som kunnat inbetalas till riksgäldskontoret, icke av vederbörande bolag använts för annuitet å statslånet utan till gäldande av ränta och kapitalavbetalning å andra järnvägsbolagets skulder, ehuru staten för sitt lån ägt förmånsrätt framför övriga innehavare av in-teckningar i järnvägen. Då det förhållandet, yttra fullmäktige, att bolag, med åsidosättande av sina skyldigheter mot staten, tillgodosåge andra fordringsägare, mycket ofta förekomme och den föreställningen syntes mera allmänt göra sig gällande, att de enskilda fordringsägarna borde i första rummet tillgodoses och statens rätt sättas i sista rummet, hade fullmäktige icke velat underlåta att fästa revisorernas uppmärksamhet å saken.

Enligt en av fullmäktige lämnad uppgift å de järnvägsbolag, vilka icke fullgjort sin betalningsskyldighet till riksgäldskontoret för år 1912, men det oaktat använt medel till ränta och avbetalning å lån till enskilda fordringsägare, hava dessa aktiebolag, till antalet femton, under nämnda år för berörda ändamål utbetalt tillhopa 428,233 kronor 8 öre.

De av fullmäktige berörda sakförhållandena hava revisorerna funnit vara av synnerligen allvarlig art och äga en vittgående statsfinansiell betydelse. Till ytterligare belysning av saken hava revisorerna meddelat en översikt, utvisande för femårsperioden 1908—1912, vilka järnvägsaktiebolag vid årsskiftet häftade i förfallen skuld till riksgäldskontoret ävensom skuldens storlek. Enligt denna översikt häftade vid 1912 års slut tjugutva aktiebolag i förfallna skulder till riksgäldskontoret med tillhopa 5,783,479 kronor 15 öre, därav kapital 1,176,147 kronor 63 öre och ränta 4,607,331 kronor 52 öre.

Vad beträffade det förhållandet, att en mängd järnvägsbolag, mycket ofta med åsidosättande av sina skyldigheter emot staten, tillgodosåge andra fordringsägare, ävensom att den föreställningen bland bolagen syntes mera allmänt göra sig gällande, att de enskilda fordringsägarna borde i första rummet tillgodoses och statens rätt sättas i sista rummet, hava revisorerna förklarat sig i allo dela de betänkligheter mot en sådan utveckling, åt vilka fullmäktige givit uttryck i sin skrivelse. De betydande låneunderstöd, som staten beviljat för byggande av enskilda järnvägar, anföra revisorerna vidare, gjorde det till en vital statsangelägenhet, att säkerheterna för dessa lån ej till sitt värde förringades och att den förfallna skuldsumman ej växte på ett sätt, som måste lända andra legitima lånebehov till förfång. Revisorerna ville därför såsom sin mening uttala, att det måste vara en synnerligen viktig angelägenhet, att principen om statens förmånsrätt för sin fordran av de enskilda järnvägsbolagen ovägrligen upprätthölles.

Sedan fullmäktige lämnat de i fullmäktiges skrivelse till revisorerna förtecknade järnvägsbolagen tillfälle att avgiva förklaringar över vad revisorerna uttalat, i vad det dem rörde, hava sådana förklaringar inkommit till fullmäktige. Dessa förklaringar hava fullmäktige med skrivelse den 15 nästlidna januari överlämnat till riksdagen. Uti denna skrivelse hava fullmäktige sammanfattat vad som från järnvägsaktiebolagens sida i huvudsak anförts till ursäkt för underlåtenheten att i första hand fullgöra betalningsskyldigheten gentemot staten. »I sådant avseende åberopas — yttra fullmäktige — av ett flertal järnvägsbolag, att de kostnadsberäkningar för järnvägarnes anläggning, som legat till grund för bestämmandet av statslånen belopp, visat sig vara alltför låga, och att i följd härav betydande summor måst anskaffas för järnvägarnes fullbordande och utrustning med rullande materiel samt vidare för s. k. kompletteringsarbeten, bland vilka särskilt nämnas anläggning av sidospår, väganläggningar till stationerna o. d. I vissa fall har även den ursprungligen uppgjorda planen för järnvägsföretagen undergått förändringar av sådan omfattning, att bolagen därigenom tillskyndats dryga utgifter, som ej kunnat förutses. Vidare anföres, att åtskilliga bolag ej erhållit den trafikinkomst, som från början påräknats, eller att trafiken ej motsvarat de verkliga kostnaderna för järnvägarnas anläggning. Stundom har även ett obehörigt dröjsmål med ordnandet av samtrafiken med andra järnvägar inverkat ofördelaktigt på bolagens eget trafikresultat. Vid tvenne järnvägar har trafiken betydligt minskats genom tillkomsten av nya kommunikationsföretag, i det ena fallet en hamnanläggning och i det andra två konkurrerande järnvägar. Slutligen hava även de årligen utgående anslutningsavgifterna till främmande banor under senare tid blivit avsevärt höjda.

Dessa för bolagens ekonomi ogynnsamma omständigheter hava tvingat bolagen att anskaffa nödiga medel genom att utöver statslånen upptaga lån hos enskilda. Ett och annat bolag har därvid erhållit understöd från de kommuner, som av järnvägen beröras, genom borgen. Ofta har även inträffat, att bolagsstyrelsens ledamöter personligen måst ikläda sig borgensansvar för de upptagna lånen. Såväl vid iklädande av dessa borgensförbindelser som vid beviljande av lån utan sådan säkerhet har utan tvivel i många fall förefunnits en tyst förutsättning, att de enskilda fordringsägarna vid räntelikvider och eljest skulle gå före staten oaktat denna senares formella bättre rätt».

Härefter anföra fullmäktige, att de å ena sidan icke förbisåge de betänkliga konsekvenser, som kunde uppkomma av en sådan föreställning och praxis. Å andra sidan borde dock ej lämnas obeaktat, att, därest ej nödiga medel på nämnda sätt anskaffats, järnvägarnas drift i vissa fall ej kunnat

fortsättas, vilket åter kunnat hava till följd, att staten måst efter bolagets konkurs övertaga järnvägen. Enahanda kunde förhållandet bliva, om staten på rättslig väg utkrävde sin förfallna fordran, något som givetvis icke finge hindra fullmäktige att i varje särskilt fall pröva föreliggande omständigheter.

Utskottet.

Vid granskning av de avgivna förklaringarna har utskottet funnit, att orsakerna till de ifrågavarande järnvägsbolagens svaga ekonomi och oförmåga att nu fullgöra sin betalningsskyldighet till staten äro att i huvudsak tillskriva sådana omständigheter, som fullmäktige i sin skrivelse till riksdagen omförmålt. Järnvägsbolagen hava måst sätta sig i tryckande skulder till låneanstalter och enskilda personer, för vilka skulder kommuner eller bolagsstyrelser m. fl. måst träda i betalningsansvar. De upplånade medlen hava i regel använts till järnvägsanläggningens kompletterande och förbättrande samt till trafikmaterial och rörelsekapital jämte andra för järnvägsföretaget nödiga behov. Härigenom har trafikens uppehållande och utveckling möjliggjorts, vilket även haft en gynnsam återverkan på statens säkerhet för sitt låneunderstöd.

Givet är, att uraktlåtenhet från järnvägsbolagens sida att fullgöra sina förbindelser för dessa lån leder till att långivarna vända sig mot bolagen och deras lånegaranter för utbekommande av sina fordringar. Mången skulle till följd härav drabbas av högeligen kännbara förluster och måhända av ekonomisk ruin; och om staten nödgades att till skyddande av sin rätt övertaga banan och uppehålla trafiken för egen räkning, komme detta sannolikt att medföra avsevärda uppoffringar för staten. Icke bättre skulle resultatet bliva, om staten själv, utan beaktande av järnvägsbolagets betalningsskyldighet till andra långgivare, sökte medelst rättsliga åtgärder uttaga sina förfallna fordringar.

Däremot synes det åtminstone för ett flertal av järnvägsbolagen finnas utsikt att under fortsatt verksamhet med god och målmedveten ledning kunna uppdriva trafikinkomsterna och förbättra sin ställning, så att statens förfallna fordringar förr eller senare kunna gäldas.

Även om man skärskådar saken från den synpunkten att de enskilda järnvägarna tillkommit för att gagna ortsintressen och därför egentligen böra räknas till företag av lokal betydelse, kan man ej bortse från, att järnvägarna verkat i en för det allmänna fördelaktig riktning genom att höja jordbruket och fastighetsvärdet samt lätta förutsättningarna för industriens och andra näringars gynnsamma utveckling och framgång.

Under sådana förhållanden synes det utskottet ingalunda vara obestriddigt, att utbetalningar till enskilda fordringsägare av förfallna räntor

och amorteringar innebära ett sådant obehörigt gynnande av andra fordringsägare, att staten i dessa fall bör obetingat gripa in för att med till buds stående rättsmedel göra sin rätt gällande. Snarare förefaller det, att omständigheterna mången gång böra mana till varsamhet för staten i dess uppträdande, så att dess eget bästa och andras ekonomiska välfärd ej äventyras.

Då staten har och framdeles även kommer att få stora tillgångar bundna i enskilda järnvägsföretag, är, såsom revisorererna framhållit, föreliggande fråga om en del järnvägsbolags uraktlåtenhet att fullgöra sin betalningsskyldighet till staten onekligen av stor statsfinansiell betydelse och en så viktig angelägenhet, att den bör följas med uppmärksamhet. Att nu angiva vissa linjer, efter vilka riksgäldskontoret bör i förekommande fall handla till värnande av statens rätt och tryggande av statens säkerhet, är emellertid mycket vanskligt, då de grundläggande förhållandena kunna växla på mångfaldigt sätt och ställa sig olika i olika fall. Utskottet anser det ej heller erforderligt. Riksdagen har nämligen i reglementet för riksgäldskontoret, § 22 mom. 3 och § 60, ålagt fullmäktige att ej mindre, om anledning därtill gives, söka förebygga, att med statslån understött järnvägsbolags inkomster, med åsidosättande av bolagets skyldighet att erlägga föreskriven inbetalning till riksgäldskontoret, användas till bestridande av andra utgifter än sådana, som äro nödvändiga för järnvägsdriftens uppehållande, än även, därest tvångsförsäljning sker av järnvägsbolags egendom, uti vilken riksgäldskontoret har in-teckning till säkerhet för fordran, så förfara att dylik försäljning ej må ske till lägre pris än att riksgäldskontorets fordran av köpeskillingen varder betäckt, ävensom att efter erhållen del av revisionsberättelserna om bolagets förvaltning och räkenskaper taga under överbäggande, huruvida några åtgärder erfordras för bevarande av riksgäldskontorets rätt och säkerhet för de utgivna lånens fortsatta likviderande. Dessa föreskrifter giva åt fullmäktige en så vid handlings- och prövningsrätt, att den må anses tillfyllest. Utskottet har dock, i anslutning till vad fullmäktige yttrat, velat uttala den mening, att, innan fullmäktige skrida till att på rättslig väg utkräva förfallen fordran, de måtte i varje särskilt fall noga undersöka och överbäggande, huruvida en sådan åtgärd är av föreliggande omständigheter verkligt påkallad och kommer att lända till bättnad för staten.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att vad revisorererna i förevarande ärende anförts icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

3:o.

Ang. revisionsbe-
rättelsen
m. m.

Vad i revisorernas berättelse om granskningen av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning eljest blivit anfört har utskottet funnit icke vara av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; och har utskottet funnit vad vid läsningen av fullmäktiges protokoll förekommit ej böra föranleda någon ytterligare anmälan eller hemställan.

4:o.

Ang. an-
svarsfrihet
för riksgäldskonto-
rets styrelse.

Då utskottet vid den nu verkställda granskningen av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning funnit fullmäktige i nämnda kontor hava med nit och omsorg handhaft sitt uppdrag, tillstyrker utskottet,

att fullmäktige i riksgäldskontoret må tillerkännas ansvarsfrihet *dels* för den av riksdagens år 1913 församlade revisorer granskade förvaltningen av riksgäldskontoret under år 1912, *dels ock* för alla beslut och åtgärder, som finnas antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 17 januari 1913 till och med den 15 januari 1914.

Stockholm den 17 februari 1914.

På bankoutskottets vägnar:

I. VON STAPELMOHR.

Reservationer:

vid *punkt 1:o* ang. upptagande av ett nytt fonderat statslån:
av herrar *E. J. Söderberg* och *Kristensson* mot vissa delar av motive-
ringen;

vid *punkt 2:o* ang. försummad inbetalning å vissa järnvägsblån:
av herrar *Holmquist* och *E. J. Söderberg*, vilka ansett, att utskottets
yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet delar utan all fråga den av revisorerna uttalade uppfattning, att det måste vara en synnerligen viktig angelägenhet, att principen om statens förmånsrätt för sin fordran av de enskilda järnvägsbolagen ovägrigen upprätthålles, så vitt i detta uttalande ligger, att säkerheten för utfående av statens fordran hos de särskilda järnvägsbolagen icke väsentligen förminskas.

Skulle åter i omförmälda uttalande ligga den mening att staten under alla förhållanden skulle, utan hänsyn till varje annan fordringsägare, först uttaga statens förfallna fordran hos järnvägsbolagen, anser sig utskottet icke kunna följa revisorerernas uppfattning.

Vid granskning inom utskottet av de förklaringar, som av de särskilda här avsedda järnvägsbolagen avgivits, har det visat sig, att de fordringar, som framför statens blivit av järnvägsbolagen guldna, nästan undantagslöst varit sådana, som bolagen nödgats ikläda sig för järnvägarnes fullbordande och ändamålsenliga kompletterande — en åtgärd varigenom säkerheten för statslånen blivit förstärkt — eller för direkt uppehållande av järnvägarnas drift. Under sådana förhållanden har det synts vara i statens välförstådda intresse att icke genom att brådstörtat göra statens fordringar emot bolagen gällande tvinga staten att övertaga järnvägarna och i varje fall, utan särskild nytta för staten, sätta enskilda och kommuner i ekonomiska svårigheter. I riksgäldskontorets reglemente § 22 mom. 3 och § 60 är fullmäktige ålagt, att ej mindre, *om anledning därtill gives*, söka förebygga att med statslån understött järnvägsbolags inkomster, med åsidosättande av bolagets skyldighet att erlägga föreskriven inbetalning till riksgäldskontoret, användas till bestridande av andra utgifter än sådana, som äro nödvändiga för järnvägsdriftens uppehållande, än även, därest tvångsförsäljning sker av järnvägsbolags egendom, uti vilken riksgäldskontoret har inteckning till säkerhet för fordran, så förfara, att dylik försäljning ej må ske till lägre pris än att riksgäldskontorets fordran av köpeskillingen varder betäckt, ävensom att efter erhållen del av revisionsberättelserna om bolagets förvaltning och räkenskaper *taga under övervägande*, huruvida några åtgärder erfordras för bevarande av riksgäldskontorets rätt och säkerhet för de utgivna lånens fortsatta likviderande.

Utskottet anser, att någon allmängiltig regel, huru med hänsyn till statens fordran i alla föreliggande fall skall förhållas, icke kan uppställas, utan bör det enligt utskottets mening, på sätt jämväl fullmäktige anført, i enlighet med ovan angivna bestämmelser, åligga fullmäktige att i varje fall noga pröva föreliggande omständigheter och därefter förfara särskilt med avseende å sådana statens förfallna räntefordringar, som icke äro genom inteckningssäkerhet tryggade.

På grund härav hemställer utskottet,

att vad revisorererna i förevarande ärende anført icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr *Kristensson* har begärt få antecknat, att han icke deltagit i behandlingen av punkt 2:o.